

- **Educație și formare:** studii universitare de doctorat, Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române (2016-2020); studii universitare de masterat, specializarea *Studii de securitate*, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București (2007-2009); studii de licență, Facultatea de Drept, Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” din București (2002-2006).
- **Experiență profesională:** procuror militar în cadrul Parchetului Militar de pe lângă Tribunalul Militar București, cu o activitate de 15 ani în domeniul urmăririi penale, în special în materia infracțiunilor financiar-economice și de corupție; formator colaborator la Școala Națională de Grefieri, la disciplina Drept procesual penal.
- **Activitate de cercetare științifică: Cărți:** *Cooperarea judiciară internațională în materie penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2021 (coautor); *Evaziunea fiscală*, Ed. Universul Juridic, București, 2018; **Articole relevante:** *Ordinul european de anchetă. Aspecte teoretice și practice privind procedura de emitere și executare*, în „Pro Lege” nr. 3/2018; *Videoconferința în cadrul procedurilor penale interne și de cooperare judiciară în materie penală. Dreptul la un proces echitabil*, în Pro Lege nr. 2/2018; *The European Investigation Order in Criminal Matters – Grounds for Non-Recognition or Non-Execution*, în LESIJ – Lex ET Scientia International Journal nr. 2/2018; *Scurte considerații referitoare la efectele unei cereri de consimțământ, în baza principiului specialității în materia extrădării, asupra cursului prescripției răspunderii penale*, în Pro Lege nr. 1/2018; *Valorificarea bunurilor mobile sechestrate în cursul procesului penal*, în Pro Lege nr. 4/2017; *Infracțiunea prevăzută în art. 64 din Legea nr. 94/1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi*, în Pro Lege nr. 3/2017; *Infracțiunea de realizare de opere derivate fără autorizarea sau consimțământul titularului drepturilor recunoscute de lege*, în Pro Lege nr. 2/2017; *Infracțiunea de organizare a activității transfuzionale în vederea obținerii de avantaje materiale prin valorificarea sângelui și a componentelor sanguine umane*, în Pro Lege nr. 4/2016; *Considerații în legătură cu modalitatea de efectuare a urmăririi penale în cazul săvârșirii infracțiunii de mărturie mincinoasă de către martorul cu identitate protejată ori aflat în Programul de protecție a martorilor*, în Pro Lege nr. 3/2016.

DANIELA DEDIU

Universul Juridic
București
-2022-

Cuprins

Prefață.....	7
Abrevieri	9
Introducere.....	11
Capitolul I. Cooperarea judiciară în materie penală între statele membre ale Uniunii Europene.....	18
1. Necesitatea cooperării judiciare în materie penală în interiorul Uniunii Europene.....	18
2. Evoluția cooperării judiciare în materie penală între statele membre ale Uniunii Europene	20
3. Cooperarea interstatală în materie penală – premisă a creării unui spațiu penal european.....	30
3.1. Principiul recunoașterii reciproce – „piatra de temelie” a cooperării judiciare în materie penală în interiorul Uniunii Europene	32
3.1.1. Geneza principiului recunoașterii reciproce	32
3.1.2. Recunoașterea reciprocă a deciziilor judiciare civile	34
3.1.3. Aplicarea principiului recunoașterii reciproce în materie penală	36
3.1.4. Încrederea reciprocă – indispensabilă recunoașterii reciproce	39
3.2. Armonizarea	43
4. Mandatul european de arestare – prima concretizare importantă a spațiului penal european	46
5. Instituțiile Uniunii Europene cu atribuții în materia facilitării cooperării judiciare în materie penală.....	50
5.1. Rolul Eurojust în sistemul mandatului european de arestare	51
5.2. Rolul Rețelei Judiciare Europene în sistemul mandatului european de arestare	54
Concluziile capitolului.....	55

Capitolul II. De la extrădare la mandatul european de arestare..... 57

1. Cadrul juridic al extrădării între statele membre ale Uniunii Europene 57
 2. Inovațiile majore aduse de mandatul european de arestare 62
 - 2.1. Reglementarea prin decizie-cadru, și nu prin convenție 62
 - 2.2. O procedură strict judiciară 65
 - 2.3. Predarea naționalilor 66
 - 2.4. Suprimarea parțială a dublei incriminări 69
 - 2.5. Abolirea excepției referitoare la infracțiunile politice 74
 - 2.6. Limitarea motivelor de refuz 76
 3. Raportul dintre extrădare și mandatul european de arestare 78
- Concluziile capitolului..... 82

Capitolul III. Implementarea mandatului european de arestare în legislațiile statelor membre ale Uniunii Europene..... 85

1. Transpunerea Deciziei-cadru privind mandatul european de arestare în statele membre 85
2. Principalele probleme de ordin constituțional ivite în statele membre în procesul de implementare a Deciziei-cadru privind MEA 90
3. Transpunerea Deciziei-cadru în legislația română 96
4. Domeniul de aplicare a mandatului european de arestare 97
 - 4.1. *Ratione loci* 97
 - 4.2. *Ratione temporis* 98
 - 4.3. *Ratione materiae* 101
 - 4.3.1. Apartenența la o organizație criminală 104
 - 4.3.2. Terorismul 105
 - 4.3.3. Traficul de persoane 107
 - 4.3.4. Exploatarea sexuală a copiilor și pornografia infantilă 109
 - 4.3.5. Rasismul și xenofobia 110
 - 4.3.6. Infracțiunile împotriva mediului 111
 - 4.3.7. Falsificarea, inclusiv falsificarea monedei euro 111
 - 4.3.8. Frauda care aduce atingere intereselor financiare ale Comunităților Europene/UE 112
 - 4.3.9. Falsificarea mijloacelor de plată 113
 - 4.3.10. Traficul ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope 114

5. Implementarea Deciziei-cadru în Italia – Studiu de caz 115
 - 5.1. Aspecte particulare ale legislației italiene privind - mandatul european de arestare 115
 - 5.2. Executarea mandatelor europene de arestare emise de România de către autoritățile judiciare italiene 120
- Concluziile capitolului..... 125

Capitolul IV. Emiterea mandatului european de arestare 127

1. Autoritățile judiciare competente pentru emiterea unui mandat european de arestare 128
 - 1.1. Noțiunea de autoritate judiciară emitentă în lumina Deciziei-cadru 2002/584/JAI 128
 - 1.2. Autoritățile judiciare române competente pentru emiterea mandatului european de arestare 136
2. Procedura emiterii mandatului european de arestare 138
 - 2.1. Forma și conținutul mandatului european de arestare 138
 - 2.2. Emiterea mandatului european de arestare 147
 - 2.2.1. Emiterea standard. Condițiile de ordin substanțial prevăzute de legislația română 148
 - 2.2.2. Emiterea fără verificarea condiției dublei incriminări 158
 - 2.3. Procedura de emiterie a mandatului european de arestare 160
3. Procedura de transmitere și traducere a mandatului european de arestare 162
 - 3.1. Transmiterea spre executare a mandatului european de arestare 162
 - 3.2. Traducerea mandatului european de arestare 165
4. Acțiuni în așteptarea deciziei de executare a mandatului european de arestare 167
 - 4.1. Informații suplimentare 167
 - 4.2. Garanții 168
 - 4.3. Transferarea temporară sau audierea persoanei solicitate 168
5. Acțiuni ulterioare deciziei de executare a mandatului european de arestare 171
 - 5.1. Predarea temporară 171
 - 5.2. Aducerea în țară a persoanei predate 172
6. Retragerea mandatului european de arestare 173

7. Efectele predării	176
7.1. Deducerea privării de libertate	176
7.2. Regula specialității	182
7.3. Întreruperea cursului prescripției	187
8. Principiul proporționalității în procedura emiterii mandatului european de arestare	188
8.1. Controlul proporționalității cu ocazia emiterii mandatelor europene de arestare în România	188
8.2. Costurile emiterii unui mandat european de arestare	192
8.2.1. Alternativele emiterii unui mandat european de arestare	192
Concluzii	196
Capitolul V. Executarea mandatului european de arestare	199
1. Autoritățile judiciare române competente pentru executarea mandatului european de arestare	199
2. Fapte care dau loc la predare	200
3. Condiții speciale pentru predare	202
4. Motive de refuz al executării mandatelor europene de arestare	207
4.1. Motive de refuz obligatorii	208
4.1.1. <i>Ne bis in idem</i> – motiv obligatoriu de refuz	208
4.1.2. Amnistia	213
4.1.3. Minoritatea	215
4.2. Motive de refuz facultative	216
4.2.1. Lipsa condiției dublei incriminări	216
4.2.2. Litispendența	220
4.2.3. Cetățean, resortisant, rezident	221
4.2.4. <i>Ne bis in idem</i> – motive facultative de refuz	227
4.2.5. Teritorialitatea	229
4.2.6. Prescripția	233
4.2.7. Decizia <i>in absentia</i>	235
5. Procedura de punere în executare a mandatului european de arestare	238
5.1. Procedura în fața procurorului	238
5.1.1. Verificări prealabile	238
5.1.2. Reținerea persoanei solicitate	242

5.1.3. Sesizarea curții de apel în vederea arestării și predării persoanei solicitate	243
5.1.4. Procedura în cazul semnării introduse în Sistemul de Informații Schengen în fața procurorului	244
5.2. Procedura de executare în fața instanței	245
5.2.1. Procedura în cazul consimțământului persoanei solicitate la predare	246
5.2.2. Procedura de executare în lipsa consimțământului	248
5.2.3. Măsurile preventive în procedura executării mandatului european de arestare	249
5.3. Procedura în caz de revocare a mandatului european de arestare	257
5.4. Acțiuni în așteptarea executării mandatului	258
5.4.1. Predarea temporară sau luarea declarației persoanei solicitate	258
5.4.2. Incidente procedurale	259
5.5. Hotărârea. Căi de atac	259
5.6. Termenele pentru luarea hotărârii și predarea persoanei solicitate	262
5.7. Amânarea predării și predarea temporară	264
6. Predarea de bunuri	269
7. Concursul de cereri. Rezolvarea conflictelor de jurisdicții	270
8. Regula specialității	272
9. Tranzitul și predarea ulterioară	274
10. Imunități și privilegii	275
Concluziile capitolului	276

Capitolul VI. Protecția drepturilor fundamentale ale omului în sistemul mandatului european de arestare

1. Standarde de protecție a drepturilor persoanelor vizate de un mandat european de arestare	278
2. Controlul protecției drepturilor fundamentale în cadrul sistemului mandatului european de arestare	285
3. Drepturile procedurale ale persoanelor care fac obiectul unui mandat european de arestare	288
3.1. Dreptul de a fi informat cu privire la mandatul european de arestare și conținutul acestuia	290

3.2. Dreptul de a fi asistat de un apărător	291
3.3. Dreptul la interpretare și traducere	297
4. Drepturile fundamentale – motiv de refuz al executării mandatului european de arestare	299
4.1. Drepturile fundamentale – motiv general de refuz al executării mandatului european de arestare?	299
4.2. Drepturile fundamentale – motiv concret de refuz de executare a mandatului european de arestare	314
În loc de concluzii ale capitolului	319
Concluzii finale	323
Anexa I	329
Bibliografie	331

Editura Universul Juridic

Evaziunea fiscală

Autor: Daniela Dediu

Format: A5
Nr. pagini: 648

Preț:
89 lei

Scanează
codul!

Capitolul I

Cooperarea judiciară în materie penală între statele membre ale Uniunii Europene

1. Necesitatea cooperării judiciare în materie penală în interiorul Uniunii Europene

Cooperarea judiciară internațională în materie penală constituie asistența pe care statele și-o pot acorda unul altuia, în toate fazele procesului penal: urmărirea penală, judecata sau executarea pedepsei, în fiecare dintre aceste faze putând fi utilizate una sau mai multe dintre formele de cooperare posibile.

Definiția dată de doctrină cooperării judiciare în materie penală, respectiv un ansamblu de acte pe care o autoritate judiciară competentă (autoritate solicitată) relevantă a unui stat (stat solicitat) le îndeplinește pentru o autoritate judiciară relevantă a altui stat (stat solicitant)¹, poate fi exemplificată din punct de vedere practic în următoarea manieră:

Mai multe persoane din România și Bulgaria au fost traficate în Franța de către un cetățean italian, care a obținut sume importante de bani din exploatarea acestora. Organele judiciare din Franța, România, Bulgaria și Italia au inițiat simultan anchete penale cu privire la acest caz. Suspectul a fugit și s-a stabilit în Spania. Un judecător bulgar a emis un mandat de percheziție pentru identificarea unor bunuri care să dovedească implicarea cetățeanului italian și să descopere sumele de bani rezultate din comiterea faptei. În România, cetățeanul italian a fost arestat în lipsă și s-a emis un MEA, care a fost executat în Spania. Prin intermediul Eurojust, statele implicate au ajuns la un acord, stabilindu-se că fapta va fi urmărită exclusiv în România, locul de unde proveneau cele mai multe victime. Predat în România în baza MEA, acesta a fost condamnat la o pedeapsă de 10 ani de închisoare și i-au fost confiscate bunurile pe care le deținea în Franța și Italia. La proces,

¹ A se vedea J. Pradel, G. Corstens, *Droit pénal européen*, Dalloz, Paris, 1999, p. 35 și autorul citat acolo.

victimele provenite din Bulgaria au fost audiate prin intermediul videoconferinței. La cererea sa, condamnatul a fost transferat pentru a executa pedeapsa în statul de origine – Italia.

Exemplul ales nu este unul real, dar astfel de cazuri, care presupun dispersarea activității infracționale între mai multe state, schimbul de informații între autorități sau necesitatea coordonării acestora, nu constituie nicidecum excepții, ci situații cu care organele judiciare și de poliție se întâlnesc în mod cotidian în activitatea lor. În schimb, demonstrează modalitatea în care funcționează cooperarea judiciară în materie penală: deciziile autorităților judiciare din fiecare dintre statele implicate au produs efecte și în celelalte state, iar granițele geografice nu au constituit obstacole pentru punerea în aplicare a hotărârilor luate pe parcursul procesului penal privind percheziția, sechestrarea bunurilor, confiscarea, arestarea sau condamnarea.

Practicienii din statele membre ale Uniunii Europene nu au dispus nicicând de o paletă atât de vastă de instrumente de cooperare pentru combaterea infracționalității cu caracter transnațional. Mai mult, așa cum am arătat mai sus, corelativ fiecărei faze a procesului penal, autoritățile judiciare pot utiliza diferite forme de cooperare: spre exemplu, pentru faza de urmărire penală și de judecată, comisia rogatorie, ordinul european de anchetă, transferul de proceduri; pentru faza de executare a pedepselor, extrădarea, transferul persoanelor deținute sau recunoașterea ordinelor de confiscare.

Dar lucrurile nu au stat întotdeauna astfel. Tratatul fondatoare ale Comunităților Europene nu au anticipat în mod expres și includerea dreptului penal în mecanismul de protecție a obiectivului general care privea integrarea economică. În plus, legea penală, care este, în mod tradițional, caracterizată de principiul teritorialității, este aplicabilă între granițele statului în care a fost adoptată. Deopotrivă, de regulă, efectele deciziilor judiciare pronunțate în baza legii penale se opresc în aceleași limite geografice.

Necesitatea unei cooperări judiciare în materie penală cât mai eficiente în interiorul UE a izvorât chiar din atingerea obiectivelor procesului de constituire a structurilor comunitare. Realizarea „pieței unice” a reprezentat un factor evident de progres economic și social, dar a oferit și o oportunitate extraordinară pentru infractori să exploateze în folosul lor

libera circulație a bunurilor, a capitalurilor, a serviciilor și a persoanelor. În această complexă realitate socială și criminologică, principiul teritorialității, în valențele sale de drept substanțial și procedural, a devenit vetust, ca, de altfel, și instrumentele tradiționale de cooperare judiciară în materie penală care s-au dovedit din ce în ce mai inadecvate raportat la complexitatea lor sau la perioada îndelungată de timp în care se puteau desfășura¹. Era astfel nevoie de „măsurile compensatorii” pentru deschiderea granițelor pentru oricine, inclusiv pentru persoanele care își puteau extinde astfel activitățile ilicite², precum și de o emancipare a mecanismelor clasice de cooperare.

2. Evoluția cooperării judiciare în materie penală între statele membre ale Uniunii Europene

În prezent, la nivelul statelor membre ale UE, domeniul cooperării este alcătuit dintr-un ansamblu considerabil de instrumente care facilitează activitatea organelor judiciare. Primordial însă, o serie de mecanisme de cooperare între statele europene au fost instituite nu ca acte ale Uniunii, ci sub egida Consiliului Europei, care și-a adus o contribuție semnificativă la edificarea unui adevărat „corp de drept paneuropean în materie penală”³. În acest context instituțional, au fost elaborate mai multe convenții și acorduri și au fost adoptate diverse reglementări ce au vizat domenii importante ale cooperării și care constituie instrumente de referință pentru statele membre ale UE, toate având și calitatea de membru în Consiliul Europei.

Cele mai relevante astfel de instrumente sunt cele prin care au fost sistematizate extrădarea (Convenția europeană de extrădare din 1957,

¹ D. Dediu, *Protection of Fundamental Rights in the Light of the Directive Regarding the European Investigation Order*, în „Romanian law, tradition and European vocation. Proceedings of the international conference of law, European studies and international relations”, 6th edition, Ed. Hamangiu, București, 2019, pp. 288-289.

² A se vedea, în acest sens, CJUE, Concluziile Avocatului General Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer în cauzele C-187/01 și C-385/01, *Gözütok și Brügger*, prezentate la 19 septembrie 2002, pct. 44-45.

³ I. Hurdubaie, *Spațiul penal paneuropean din perspectiva Consiliului Europei*, Ed. Universal Pan, București, 1999, p. 6.

adoptată la Paris la 13 decembrie 1957¹, și protocoalele sale adiționale), asistența judiciară în materie penală (Convenția europeană privind asistența judiciară în materie penală din 1959, adoptată la Strasbourg la 20 aprilie 1959², și protocoalele sale adiționale), transferul de proceduri (Convenția europeană privind transferul de proceduri în materie penală, adoptată la Strasbourg la 15 mai 1972³), transferul persoanelor condamnate (Convenția europeană asupra transferării persoanelor condamnate, adoptată la Strasbourg la 21 martie 1983⁴).

Toate aceste instrumente instituite de Consiliul Europei reprezintă elemente de referință pentru cooperarea judiciară în materie penală între statele europene. Însă sistemul normativ al Consiliului Europei prezintă dezavantajul de a fi tributar aderării statelor membre la aceste convenții, fiind necesară ratificarea acestora pe plan intern, ceea ce, înainte de a fi o chestiune juridică, reprezintă mai degrabă o opțiune politică a fiecărui stat.

Deși gradul de ratificare a acestor instrumente de cooperare variază, se poate constata că, prin acestea, Consiliul Europei furnizează totuși un cadru de referință în domeniul cooperării, chiar dacă nu creează un spațiu unificat în care sunt aplicate peste tot aceleași reguli⁵.

În anii '70, mai ales spre finalul anului 1976, când s-au intensificat atacurile teroriste în anumite state membre comise de diverse grupuri radicale⁶, la nivelul UE s-a resimțit nevoia creării unui „spațiu penal european” omogen, alături de spațiul european în materie economică, comercială

¹ Pentru armonizarea legislației noastre interne cu acest instrument, a fost adoptată Legea nr. 296/2001 privind extrădarea, publicată în M. Of. nr. 326 din 18 iunie 2001, abrogată prin Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, publicată în M. Of. nr. 594 din 1 iulie 2004.

² Ratificată de România prin Legea nr. 236/1998, publicată în M. Of. nr. 492 din 21 decembrie 1998.

³ Ratificată de România prin O.G. nr. 77/1999, aprobată prin Legea nr. 34/2000, publicată în M. Of. nr. 158 din 17 aprilie 2000.

⁴ Ratificată de România prin Legea nr. 76/1996, publicată în M. Of. nr. 154 din 19 iulie 1996.

⁵ D. Flore, *Droit pénal européen. Les enjeux d'une justice pénale européenne*, Larquier, Bruxelles, 2014, pp. 486-487.

⁶ A se vedea V. Rinaldi, *Cooperazione giudiziaria in materia penale. Il mandato di arresto europeo nella giurisprudenza italiana*, ARACNE Editrice, Roma, 2013, p. 39. Printre cele mai active grupări teroriste de la sfârșitul anilor '70 se regăsesc „Brigăzile Roșii”, în Italia, sau „Action directe”, în Franța. Alte formațiuni inspirate de ideologia revoluționară se manifestau cu propriile revendicări naționaliste, precum ETA, în Spania, sau IRA, în Irlanda de Nord.

și civilă, spațiu în care să se diversifice și să se simplifice mecanismele de cooperare interstatale menite să lupte împotriva acestor forme de criminalitate.

În acest context, cu prilejul Consiliului European de la Bruxelles din 1977, președintele francez *Valéry Giscard d'Estaing* exprima pentru prima dată ideea creării unui „spațiu judiciar penal” european, prin adoptarea unei convenții privind extrădarea¹, percepută la acel moment ca fiind un instrument necesar de luptă împotriva formelor grave de criminalitate transfrontalieră.

Trebuie subliniat că, în virtutea faptului că domeniul cooperării judiciare în materie penală este unul sensibil, care aduce atingere nu doar suveranității naționale a statelor implicate, ci și drepturilor fundamentale ale persoanelor vizate, pașii făcuți în concret pentru instituirea unui spațiu penal european au fost mai degrabă timizi.

În acest sens, se poate constata că, pe parcursul anilor '70-'80, cooperarea judiciară în materie penală s-a dezvoltat în interiorul UE, în special, prin două direcții de acțiune. Prima dintre acestea a constat în adoptarea unor forme embrionare de cooperare tehnică care urmăreau și facilitau cooperarea prin organe specializate în combaterea terorismului, a crimei organizate sau a traficului de droguri cu valențe internaționale². Cea de-a

¹ A se vedea E. Barbe, *L'espace judiciaire européen*, La documentation française, Paris, 2007, p. 9, precum și cuvântul-înainte al acestei lucrări, semnat chiar de *Valéry Giscard d'Estaing*, pp. 7-8. De asemenea, „spațiul penal european” face obiectul unei bogate literaturi, printre lucrările în domeniu putând fi amintite: J. Charpentier, *Vers un espace judiciaire européen*, în „Annuaire Français de Droit International”, vol. 24/1978, pp. 927-941; G. de Kerchove, A. Weyembergh (ed.), *Vers un espace pénal européen*, Éditions de l'Université de Bruxelles, 2000; G. de Kerchove, A. Weyembergh (ed.), *L'espace pénal européen: enjeux et perspectives*, Éditions de l'Université de Bruxelles, 2001; N. Long, *Développement d'un espace pénal européen. Étude*, 2009, disponibilă online la <http://europarl.europa.eu/portal/en>; P. Berthelet, *Espace pénal et Sécurité intérieure, deux projets distincts de l'Union européenne aux dynamiques parallèles*, în „Champ pénal/ Penal field”, vol. XIV, 2017, disponibilă online la <http://journals.openedition.org/champpenal>.

² Cel mai cunoscut este *Grupul TREVI*, creat în 1875 la Roma în urma unei propuneri olandeze, după o întâlnire a miniștrilor de justiție și de interne din statele membre. Comitetul și-a propus inițial să dezvolte cooperarea privind lupta împotriva terorismului și mai târziu împotriva crimei organizate, având o natură interguvernamentală, dar informală. A se vedea M. Fichera, *The implementation of the European Arrest Warrant in the European Union: law, policy and practice*, teză de doctorat, University of Edinburgh, School of Law, 2009, pp. 26-27.

doua s-a concretizat în instituirea unor acorduri în materie penală ca alternative la convențiile deja existente la nivelul Consiliului European, cu scopul de a facilita aplicarea acestor instrumente de cooperare judiciară în materie penală, prin îmbunătățirea acestora și prin eliminarea rezervelor formulate de statele membre, dorindu-se a se profita astfel de afinitatea, valorile comune și obiectivele politice împărtășite de statele membre¹.

În aceeași perioadă, o dezvoltare interesantă o are cooperarea judiciară în materie civilă, mai ales că, în anul 1986, *Actul Unic European*² a introdus în mod expres obiectivul „pieței unice”, care presupunea și abolirea controalelor la granițele interne ale statelor membre. De aici a decurs, în mod necesar, și nevoia de protecție sporită prin adoptarea de măsuri care să reducă migrația ilegală și să prevină criminalitatea.

Legat de acest obiectiv, *Acordul Schengen*, semnat la 14 iunie 1985, a prevăzut renunțarea treptată la controalele la frontiere³. Acesta, completat de Convenția pentru aplicarea Acordului Schengen (C.A.A.S.) din 19 iunie 1990, a contribuit la dezvoltarea cooperării judiciare în materie penală, făcând-o, în sfârșit, efectivă. Încheiate între Franța, Germania, Belgia, Luxemburg și Olanda, Acordul și C.A.A.S. nu doar că au instaurat libera circulație a persoanelor între aceste state, dar au demonstrat că este posibilă o veritabilă cooperare integrată între statele membre. Celor cinci state semnatare li s-au alăturat ulterior și alte state membre, dar și state din afara UE, precum Islanda, Norvegia și Elveția, aspect care demonstrează importanța celor două instrumente la nivel european.

Considerată primul *corpus* juridic european în domeniul justiției penale și securității interne, C.A.A.S. cuprindea, în special, dispoziții privind

¹ Spre exemplu: *Acordul dintre statele membre ale Comunităților Europene privind simplificarea și modernizarea metodelor de transmitere a cererilor de extrădare din 25 mai 1987*; *Acordul privind aplicarea între statele membre a transferului de proceduri în materie penală din 6 noiembrie 1990*. A se vedea, pentru detalii, G. Sorcale, *The judicial Cooperation in Criminal Matters in the European Union. The discipline of the European Arrest Warrant*, LAP LAMBERT Academic Publishing, Saarbrücken, 2016, p. 30.

² Semnat la data de 17 februarie 1986, a intrat în vigoare la 1 iulie 1987. A se vedea, pentru detalii, A. Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, ed. a 6-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 64-66.

³ *Acordul între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune* a intrat în vigoare în anul 1995. A se vedea, pentru detalii: D. Flore, *op. cit.*, pp. 32-33; A. Fuerea, *op. cit.*, pp. 50-63.

îmbunătățirea cooperării polițienești și judiciare, reglementarea principiului *ne bis in idem*, ca regulă comună statelor părți, și punea în practică un sistem de informații integrat care permitea autorităților responsabile din aceste state accesul la date privind bunuri comune și anumite categorii de persoane pentru a permite controlul întregului teritoriu al spațiului cunoscut de atunci chiar sub denumirea „Schengen”.

Inovațiile aduse de *Acordul Schengen* și convenția sa de aplicare se referă, printre altele, și la lărgirea asistenței judiciare penale, precum și la simplificarea modalității de transmitere a cererilor de asistență și notificare a actelor procedurale. Cooperarea în spațiul Schengen presupune inclusiv că cererile se pot transmite direct între autoritățile judiciare, instituind astfel o depolitizare a cooperării judiciare interstatuale, pe care o regăsim preluată în instrumentele de cooperare în materie penală ulterioară, inclusiv în privința MEA¹. Deopotrivă, și sistemul extrădării între statele părți este simplificat, fiind prevăzut că semnalarea introdusă în Sistemul de Informații Schengen („S.I.S.”) are același efect precum o cerere de arestare provizorie în vederea extrădării². Mai mult, procedura extrădării este simplificată în condițiile în care persoana căutată își exprimă acordul cu privire la extrădare³.

Tratatul privind UE de la Maastricht, semnat la 7 februarie 1992 și intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993 („TUE”), a reprezentat o nouă etapă importantă în cooperarea interstatuală în materie penală. TUE a creat structura „pe trei piloni” pentru ceea ce urma să devină din acel moment Uniunea Europeană. Titlul VI din tratat era consacrat cooperării în domeniul justiției și al afacerilor interne și constituia „pilonul al treilea” al Uniunii, alături de „primul pilon”, acela al vechiului drept comunitar, și de „cel de-al doilea pilon”, cel al politicii externe și de securitate comună.

Prin crearea unui pilon dedicat cooperării judiciare în materie civilă și penală, TUE a plasat acest domeniu în dinamica integrării comunitare, fiind considerat un instrument inerent pentru realizarea unei uniuni veritabile între statele europene. Mai mult, Tratatul a furnizat cadrul care lipsea până la acel moment în vederea unei abordări globale a problemelor ce țin de justiție și afaceri interne⁴.

¹ A se vedea art. 48-69 din C.A.A.S.

² Art. 64 din C.A.A.S.

³ Art. 66 din C.A.A.S.

⁴ A se vedea, pentru detalii: D. Flore, *op. cit.*, pp. 34-37; P. Craig, G. de Burca, *Dreptul Uniunii Europene. Comentarii, jurisprudență și doctrină*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, pp. 1088-1089; V. Ranaldi, *op. cit.*, pp. 47-63.

În formula sa inițială, pilonul „Justiție și Afaceri Interne” („JAI”) reglementa, alături de cooperarea în domeniul legate de criminalitatea internațională și diferite forme de cooperare judiciară, vamală și polițienească, și politici precum azilul, imigrarea și cetățenii statelor terțe. Acest aspect a constituit o critică adusă Tratatului de la Maastricht, considerându-se că, spre deosebire de politica externă și de securitate din cadrul pilonului al doilea, cel de-al treilea pilon se referea și la astfel de domenii care erau mai apropiate celor prevăzute în cadrul liberei circulații din Tratatul CE¹.

Aceste „deficiențe” ale Tratatului de la Maastricht din domeniul justiției și afacerilor interne au fost rezolvate prin adoptarea Tratatului de la Amsterdam din 2 octombrie 1997. Intrat în vigoare la 1 mai 1999, acest tratat a constituit o dezvoltare majoră în materia cooperării judiciare în materie penală, mai ales că, din punct de vedere pragmatic, din 1993, anul ratificării Tratatului de la Maastricht, până în 1997, nu au fost realizate obiectivele semnificative în sfera celui de-al treilea pilon.

Cea mai importantă modificare adusă de Tratatul de la Amsterdam a fost una de ordin structural, prin încorporarea în pilonul comunitar a unei mari părți din pilonul al treilea, referitoare la libera circulație a persoanelor: vizele, azilul, imigrarea și cooperarea judiciară în materie civilă, care a devenit Titlul IV. În schimb, din acel moment, pilonul al treilea cuprindea în mod exclusiv cooperarea polițienească și judiciară în materie penală.

Mai mult, Tratatul de la Amsterdam pune bazele „spațiului de libertate, securitate și justiție” („S.L.S.J.”), care îngloba Titlul IV din TCE și Titlul VI din TUE. De asemenea, *acquis*-ul Tratatului de la Schengen privind abolirea treptată a controalelor la frontierele comune a fost integrat în cadrul UE printr-un Protocol la Tratatul de la Amsterdam².

¹ P. Craig, G. de Burca, *op. cit.*, p. 1089.

² Crearea și dezvoltarea spațiului de libertate, securitate și justiție face obiectul unui bogate literaturi. A se vedea: M. Jimeno Bulnes, *European Judicial Cooperation in Criminal Matters*, în *European Law Journal* nr. 5/2003, vol. 9, pp. 616-620; J. Monar, *La mise en œuvre de l'espace de liberté, de sécurité et de justice: un défi pour l'Union Européenne et pour les États membres*, în *Revue française d'administration publique* nr. 1/2009, vol. 129, pp. 15-34; D. Lochak, *Un espace de liberté, de sécurité et de justice: pour qui?*, în M. Benlolo-Carabot, K. Parrot (dir.), „Actualité du droit des étrangers”, Bruylant, Brussels, 2011, pp. 13-40; E. Guild, S. Carrera, A. Eggenschwiler, *The Area of Freedom, Security and Justice ten years on successes and future challenges under the Stockholm Programme*, Centre for European Policy Studies, Brussels, 2010.

Tratatul de la Amsterdam s-a dorit a fi o reformă structurală în domeniul cooperării judiciare în interiorul JAI, stabilind pentru al treilea pilon obiectivul de a asigura „cetățenilor un grad ridicat de siguranță în S.L.S.J.”. Acest obiectiv putea fi atins prin prevenirea și combaterea criminalității și printr-o cooperare mai strânsă între autoritățile judiciare și alte autorități competente ale statelor membre [art. 31 lit. a)], dar și prin apropierea, acolo unde este necesar, a legislațiilor penale [art. 31 lit. c)] și stabilirea unor norme minime comune referitoare la elementele constitutive ale infracțiunilor și sancțiunilor aplicabile [art. 31 lit. e)]. În mod explicit, extrădarea este menționată în aria de acțiuni comune prevăzute de art. 31 lit. b) din Tratat. Planurile comune în această materie puteau fi instituite prin nou-introdusele decizii-cadru, instrumente legale care înlocuiau vechile instrumente intitulate „acțiuni comune”.

Necesitatea stabilirii unor instrumente de acțiuni comune în domenii precum criminalitatea organizată, terorismul, traficul de droguri sau de ființe umane s-a pliat perfect pe noile oportunități oferite de Tratatul de la Amsterdam. Astfel, punerea în practică a S.L.S.J. a cunoscut o nouă dezvoltare semnificativă cu prilejul reuniunii Consiliului european de la Cardiff din 15 și 16 iunie 1998 și a celei de la Tampere din 15 și 16 octombrie 1999.

În concluziile sale, Consiliul de la Cardiff sublinia importanța unei cooperări eficiente în lupta împotriva criminalității transfrontaliere și arăta că sistemele juridice naționale trebuie dotate cu mijloace crescute de cooperare, cerând totodată Consiliului să stabilească în ce măsură este loc pentru a extinde recunoașterea reciprocă a deciziilor judiciare².

Un an mai târziu, Consiliul de la Tampere aduce o nouă abordare cu scopul de a construi S.L.S.J. în interiorul Uniunii, prin introducerea principiului recunoașterii reciproce a deciziilor judiciare, principiu care a devenit „piatra de temelie” a cooperării judiciare atât în materie civilă, cât și penală³. Același principiu reprezintă fundamentul pentru alte trei

¹ A se vedea M. Plachta, W. van Ballegooij, *The Framework Decision on the European arrest warrant and the surrender procedures between member states of The European Union*, în R. Blektoon, W. van Ballegooij (ed.), *op. cit.*, pp. 26-29.

² A se vedea Concluziile Consiliului european de la Cardiff din 15 și 16 iunie 1998, pct. 39, disponibile la <https://www.consilium.europa.eu/ro/european-council/conclusions/1993-2003>.

³ A se vedea Concluziile Consiliului european de la Tampere din 15 și 16 octombrie 1999, în special pct. 33, disponibile la <https://www.consilium.europa.eu/ro/european-council/conclusions/1993-2003>.

obiective expres anunțate în Concluzii: eliminarea între statele membre a procedurii tradiționale a extrădării (pct. 35), adoptarea unui sistem de recunoaștere reciprocă privind probele și sechestrarea bunurilor (pct. 36), precum și schimbul de probe (pct. 36).

Pentru a facilita aplicarea principiului recunoașterii reciproce a fost adoptat un Program de măsuri destinat punerii în practică a principiului pentru deciziile penale în 15 ianuarie 2001¹. Printre măsurile programului se remarcă cea care privește adoptarea MEA pentru a se substitui procedurii extrădării între statele membre. Totuși, la nivelul UE nu s-a grăbit elaborarea noului sistem al MEA, până când atentatele din Statele Unite ale Americii din 11 septembrie 2001 au constituit un imbold pentru aplicarea practică a principiului recunoașterii reciproce.

Un document programatic important îl constituie Programul de la Haga², un plan multianual, adoptat de Comisia Europeană la 5 noiembrie 2004, prin care s-au stabilit direcțiile de acțiune în S.L.S.J. între anii 2005-2010. Aceste acțiuni confirmă obiectivele stabilite cu prilejul reuniunii Consiliului de la Tampere și reafirmă semnificația principiului recunoașterii reciproce, sprijinit de apropierea legislațiilor penale din statele membre³.

Tratatul de la Lisabona, semnat la 13 decembrie 2007, constituie o altă etapă importantă în procesul integrării cooperării judiciare în materie penală. Pe plan substanțial, Tratatul a suprimat structura pe piloni a Uniunii. De aici, materiile legate de S.L.S.J. au fost regrupate în Titlul V al celei de-a treia părți a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene, cooperarea judiciară în materie penală fiind tratată în Capitolul 4, la art. 82 și urm. Și pe plan procedural au fost operate schimbări, referitoare la atribuțiile Parlamentului European, ale Comisiei, dar mai ales ale Curții de Justiție a Comunităților Europene⁴.

¹ Publicat în JO C 12 E din 15 ianuarie 2001.

² Programul de la Haga: consolidarea libertății, securității și justiției în Uniunea Europeană, publicat în JO C 53/1 din 3 martie 2005.

³ A se vedea, pentru detalii, E. Guild, S. Carrera, *The Hague Programme & the EU's agenda on Freedom, Security and Justice: Delivering results for Europe's citizens?*, online la <http://aei.pitt.edu/11636/1/1355.pdf>.

⁴ A se vedea, cu privire la impactul Tratatului de la Lisabona asupra cooperării judiciare în materie penală: A.-L. Sibony, *Les avancées du Traité de Lisbonne en matière de coopération judiciaire*, în *Revue de la Faculté de droit de l'Université de Liège* nr. 2/2008, pp. 249-263; J. Pradel, *Les grandes tendances de l'europeanisation des systèmes pénaux nationaux*, în *Les Cahiers de droit* nr. 3-4/2009, vol. 50, pp. 1015-1038.